

הדרוויש כשותף- לקונפליקט / נתן אלתרמן

1

התפרצות הטירוף הג'האדי של ממשלות ערב, לאחר הדליקה במסגד אל-אקצה, שוככת בהדרגה. אותו בליל שוצף של שקר ושכרון-חושים, של חימה המלכה את עצמה ושל שמחת קפיצה-על-המציאה, של זעקות-שבר ויללות נקם על "אויבי אלוהים" – כל זה נסתבר, כנראה, גם לשליטי ערב כהפרזה- פורתא, לאחר שהבינו כי הם תפסו מרובה וכי העולם, יותר משנסחף בחזיון זה, נרתע מפניו. רשאים אנו לשאוב עידוד מכך שקיצוניותה של חמת-השתוללות זו היתה במידה רבה פרי חוסר-אונים להוציאה אל הפועל. ונראה כי גם ההתפרצות הזאת לא יכלה לשבש את התהליך העיקרי המסתמן בעולם לגבי המזרח-התיכון, תהליך שעיקרו פחות עצבנות ופחות קדחת של סף מלחמה כוללת. גם את השלב החדש של הטרור הערבי – שלב גלובאלי כביכול, עם הפיצוץ שבוצע לא מכבר במשרדי "צים" בלונדון וחטיפת הבואינג האמריקני – עלינו לראות כהוויתו. שכן התפשטות גיאוגראפית זו של טרור אינה אסקאלאציה של הצלחות והישגים אלא בעיקר פרי חוסר תוצאות של ממש בחזית העיקרית. אילו הצליחו ארגוני-הטרור הללו להגשים לוא רק חלק-מה מתכניתם, לאחר שהתיימרו להפוך את ישראל כולה לזירת התקוממות ערבית, לא היו מבקשים תחליפים של פיצוצים בלונדון ושל הצגות צ'ה-גווארה באוויר. דבר זה עלינו לדעת לא מפני שזה נחוץ לחיזוק המוראל, אלא פשוט כדי להעריך נכונה את המציאות.

2

אך פרק זה של מדיניות הלחימה הערבית, פרק הזעקה הדרווישית של ממשלות ערב הקוראות לנקם בכופרים, על רקע הגרדומים של בגדד, וציניות-הליסטים של סוריה, ויוהרת-הראווה של הגאנגסטרים המעופף על פני כל אלה, פרק זה יש בו עוד נקודה חשובה. הוא חשף פתאום את הקלסטרון הנשכח קמעה, אך המוחשי כל-כך, של חבורת השליטים המנוונים, ההופכים אפילו את דתם שלהם כלי זיוף וכזבים ושוט-שיסוי,

קלסתר-פנים שונה במקצת מן הדמות שנתקבלה על דעת-הקהל בעולם – במידה רבה בסיוע מדיניותנו ובעזרת השכילנו הנודעים – דמות הצד הנגזל והמקופח ופצוע-הגאווה...

ולזמן-מה, לפחות לשעה קלה בלבד, לא כל-כך נוח להמשיך באותו טון שעתונאי העולם הורגלו בו, טון אשר כל בעל-טור נוקט בבואו להטיף מוסר לשני הצדדים גם יחד, באשר שניהם כה צודקים וכה אינם-צודקים, אף כי הצד הערבי צודק קצת יותר... ואם אמרנו כי מדיניותנו ומשכילינו סייעו לתפיסה זו של צדק-מול-צדק לא אמרנו אלא מקצת שבחם. למעשה עמלנו הרבה, בהתמדה ובשקדנות, לנטוע יחס זה לא רק בהכרת האומות-שמה לא יספיקו מאמצי הערבים לבדם לשכנע את העולם-אלא גם בתודעתנו אנו. לא רק בשעות רגיעה יחסית, אלא גם בעיצומן של התלקחויות משטמה ואיומים סביבנו, הוספנו לטעון כי אנו שומרים את כל "האופציות" פתוחות וידנו מושטת בכל שעה וללא כל תנאים, עד שיאותו הנגזלים לשבת עמנו אל שולחן המשא-ומתן, אף כי יודעים אנו כמה קשה עליהם צעד זה מחמת שלא נזהרנו בכבודם והבסנו אותם במלחמה שבה אמרו להשמידנו ולב מי לא יבין לרגשותיהם. אולי טוב שאנו מכריזים בלי-הרף על נכונותנו המתמדת למשא-ומתן ללא כל תנאי, אלא שלפעמים, לפחות בזמן שהצד השני טורח בהילולת גרדומים ובשצף איומי השמד על הכופרים, היה כדאי שנוכיר, ולוא רק כהוראת שעה, כי אנו משיבים לרגע ידנו אחורנית וכי אנו מפסיקים לשעה את עמידת הצפיה והושטת היד וממהרים לעסוק זמן-מה אפילו בענין כה נפשע כמו יישוב השטחים המפרידים בינינו ובין תאוות הטבח של שותפינו לסכסוך.

3

אותה גרסה של קונפליקט בין שני צדדים שווי-צדק היתה לנו, כאמור, ביחוד בשתי השנים האחרונות, נושא למאמץ הסברה חיצונית ופנימית, הן בבנין-העל של מדיניותנו והן בתחומי העיון הטהור. גירסה זו, בעיקר בקוויה הכוללים, עיקרה היסח-דעת גמור מתולדותיו המוחשיות של ה"סכסוך", מתולדות האיזור ומדברי ימי הציונות גם יחד. וכדאי להביא כאן אחת הדוגמאות האחרונות להסברה זו, מתוך מאמר שבחוברת האחרונה של "ניו מידל-איסט". מחבר המאמר מוצג כמותח בקורת עקבית על המימסד הישראלי, ודבריו הם תשובה לשאלות ששאלוהו סטודנטים ערבים בהאג. לא נתווכח כאן עם התורה העיקרית שלו, שהיא זכות "האומה הפלשתינאית" להגדרה עצמית ולמדינה מיוחדת משלה, ולא עם הטענות המופרכות התומכות אותה. נסתפק בתמצית של פיסקה

אחת מתוך המאמר, פיסקה שהיא בבחינת הנחת-יסוד וענינה מקורות הסכסוך הישראלי-ערבי.

ובכן, לפני מאה שנה – כך קובע בעל המאמר – קמה באירופה המרכזית והמזרחית התנועה הציונית שהיתה תנועת-שחרור וביקשה להגשים רעיונותיה החיוביים בפלשתינה הרחוקה, שנקראה בפי היהודים בשם ארץ-ישראל ובה קשורות הדת היהודית וההיסטוריה היהודית קשרים הדוקים. "אך בדיוק באותו זמן שבו התחילה הציונות למצוא מהלכים באירופה, החלה תנועה לאומית גדולה אחרת במזרח-התיכון. בכל העולם הערבי, לרבות פלשתינה, קמו התושבים נגד שיעבודם בידי הקיסרות התורכית. וכך, בשני מקומות שונים בעולם, קמו שתי תנועות-שחרור שונות, חדורות רעיונות חיוביים, בלי שידעו דבר זו על-אודות זו, ושתיהן שאפו להגשים מטרותיהן באותה ארץ עצמה. הערבים לא יכלו לדעת מה מתחולל ומתהווה במקומות רחוקים כמו קיוב, באזל ופטרבורג. ואילו הציונים באותן ערים לא ידעו דבר על המתרחש במזרח-התיכון. תיאודור הרצל, המייסד הגדול של הציונות המודרנית, היה עתונאי בווינה כשכתב את 'מדינת היהודים'. הוא לא ביקר מימיו בארץ-ישראל, לפני כתיבת ספרו, והספר אינו מזכיר את הערבים היושבים בה". זו הנחת-היסוד ואין ספק כי סינכרוניזציה זו של ראשית הציונות, מלפני מאה שנה, ושל התעוררות העולם הערבי שנתכוון בדיוק באותו זמן "לאותה ארץ עצמה" היא חידוש שפשוט חבל להשאירו בחוג מצומצם של סטודנטים ערבים בהאג. כך גם התיאור המדעי-סטריילי של ראשית הציונות, המוגשת באריזת-חיטוי פטרוגראדית ללא כל זיהום ועירבוב של יתושים ושל כרחש של ביצות-קדחת ושל עליות חסידים וישוב ישן ושל ביל"ויים ועליה שניה וחלוציות ומאבקים, שאולי הקדימו קצת אפילו את העולם הערבי מבחינת ההתכוונות הלאומית "לאותה ארץ עצמה", אשר העתונאי-הווינאי דיבר עליה בלי לדעת מהו סח.

לא נעמוד על שאר פליאות רבות שבמאמר. נעיר רק כי אילו נמצאו יצורים חיים על הירח, היו רוב הדברים יכולים להיכתב על-ידי אחד משוכני ים-השלווה או לוע-קופרניקוס, ולכן, כדי להוציא מלב הקורא השערות של סתם, נציין כי מחבר המאמר הוא במקרה חבר-כנסת יהודים, אורי אבנרי, ואני אומר "במקרה" לא על דרך האירוניה, חלילה, אלא משום שבאמת אני סבור כי יש לבוא בטענות על המחבר. דרך ההסבר שלו, מבחינת הקו הכללי, אם לא מצד פרטים מסויימים של טיעון, חצובה ממש מן השתות והיא חלק לא נפרד מן ההגות הציונית של ימינו הן בעולם הרוח והן ברובד הפרוגראמאטי. נזכור רק – לשם צידוק חלקי לפחות של חוברת "מדינת היהודים", שלא הביאה בחשבון את זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתינאי- כי אותה ארץ, שבה מדובר, היתה אחד החבלים

הנידחים ביותר וחסרי הייחוד האתני הלאומי בכל רחבי העולם הערבי, וכי תשעים אחוז משטחה של ארץ זו (אף בלי עבר-הירדן מזרחה) לא היו מעובדים כלל, וכי לא רק הרצל אלא אפילו ממשלת בריטניה, שהיתה, כידוע, גורם לא מבוטל בהתעוררות העולם הערבי למרד בתורכים, בימי מלחמת-העולם הראשונה, לא ידעה, כנראה, כי באותה ארץ, ריקה ברובה, קיימת "אומה פלשתינאית" מיוחדת, ולכן, כמסתבר, לא הוכרזה זו אף בהצהרת בלפור, שבה מדובר רק על תושבים ערבים שאין לפגוע בזכויותיהם, ולא רק בריטניה, אלא אפילו חבר-הלאומים כולו לא ידע דבר כזה שעה שהועיד את שטח המנדאט, לרבות עבר-הירדן מזרחה, להקמת בית לאומי ליהודים, ואפילו האמיר פייצל לא התמצא, כנראה, בדברים שעה שכתב לפרופ' וייצמן כי הוא מסכים להגשמת שאיפות הציונות "בסוריה הדרומית". כך שאפילו המושג "פלשתינה", כחטיבה גיאופוליטית, לא היה קיים לגביו...

כל הרקע הזה מקבל כפל-משמעות דווקא כיום, לאחר שהתעוררות העולם הערבי השיגה בכל-זאת ארבע-עשרה מדינות ריבוניות, וכל חמתם של שליטי ערב סובבת, למעשה, רק על אותו אחוז אחד נותר של "הטריטוריות הערביות" אשר שמים וארץ יהיו לתוהו ובוהו אם תקום, חלילה, כברת-ארץ זו לנחלה לעם היהודי ואם לא יחלקוה מחדש בין המדינות הערביות הקיימות, או (כגרסת המשכילים היהודים) אם לא יקימו בשביל תושביה הערביים מדינה ערבית נוספת.

4

האמת היא כי אותו פירוש של צדק מול צדק מעמידה את שאיפות התחיה של עם ישראל לא על מדרגה אחת עם הלאומיות הערבית בגילויה ההיסטוריים הלגיטימיים, אלא הוא מוריד את תולדותינו ומשמעותם, בנסיבות הקיימות, אל מדרגת שוויון עם מידת צדקם של שליטי ערב, המושחתים והרקובים שבין השליטים המדיניים בזמן החדש. ואם אני מדבר על השליטים ולא על העמים הערביים, הריני עושה כן משום שייתכן כי אותה תורה שהערביסטים שלנו מטיפים לה השכם וערב, ששנאת עמי ערב לישראל היא חלק בלתי-נפרד ובלתי נמנע מהשתלשלות הדברים, אותה תורה אולי אינה, לאחר ככלות הכל, אלא סברה כשאר סברות ואם אנו מקבלים אותה בלי ערעור הרינו קובעים למעשה את לדלונן של תקוות שלום לעתיד שאפשר להביאו בחשבון. אולי יש לשים לב משום כך לגירסות אחרות, כגון זו של אותו סופר-נוסע שביקר לא מכבר בקאהיר וסיכם רשמיו בעילום-שם בחוברת "אנקאוטר", בה הוא אומר כי התמונה המקובלת בעולם, תמונת נאצר העוצר בקושי בעד האומה הערבית מלהתפרץ למלחמה, היא מוטעית וכי העם המצרי נכון

להשלים עם ישראל אלא שהמשטר הוא הזקוק לפסיכוזה מלחמתית ולא מן הנמנע כי הוא משטר אחר, או שליט אחר, שיבוא במקום נאצר, ינקוט עמדה אחרת, שכן "אין לזלזל באפשרות של שינויים מהירים בהלך-הרוחות ובכיוון של המדיניות המצרית".

5

לשונה של כנופית השליטים הערבית כיום אינה לשוננו ודרכי מלחמתה אינן מלחמתנו. בתחומים אלה אנו נשמרים מלהידרדר אל שפל מדרגתם. רק דבר אחד אנו מסכימים להוריד אל רמתם שלהם, את צדקו של עם ישראל במלחמתו. עלינו להתנער מגירסת שויון זו. עלינו לחדול מלראות את חבורת השליטים הערביים כמגשימה את הצדק הערבי. עלינו לראות את הטראגדיה שב"סכסוך הישראלי-ערבי" לא בכך שהוא ענין של צדק מול צדק אלא בכך שהאומות הערביות נקלעות בו בין שחיתות שליטיהן ובין כורח-החיים וההגיון של הצדק היהודי שאין לו לאן לסגת ואין לו על מה לוותר. לא נגד הצדק הערבי אנו נלחמים אלא נגד רקבון השליטים הערביים ונגד טירוף החולי שהם כולאים בו את עמיהם. ורק משום כך אנו בטוחים כי עתיד של שלום עוד נכון לאיזור הזה.